

Άνοια – Μνήμη και απώλεια μέσα από τον πηλό

Πτυχιακή μελέτη της Υακίνθης Οικονόμου

Επιβλέποντες : Αλεξανδρίδης Γιώργος , Κασσαρά Παρασκευή , Τζανουλίνος Πραξιτέλης

Εισαγωγή – Θεωρητική προσέγγιση μνήμης και άνοιας

Η παρούσα εργασία εξερευνά την άνοια ως μια βαθιά ανθρώπινη εμπειρία, πέρα από τον ιατρικό της ορισμό. Η άνοια δεν αφορά μόνο την απώλεια της μνήμης, αλλά την αποδυνάμωση της συνέχειας του εαυτού, την αλλοίωση της σχέσης του ανθρώπου με τον χρόνο, τους άλλους και τον ίδιο του τον πυρήνα. Η μνήμη είναι το θεμέλιο της ταυτότητας· αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο κατανοούμε ποιοι είμαστε και πώς τοποθετούμαστε στον κόσμο. Όταν η μνήμη διαβρώνεται, το άτομο δεν χάνει απλώς πληροφορίες — χάνει τμήματα του εαυτού του. Η επιλογή του θέματος προέκυψε από την ανάγκη να διερευνήσω πώς η ύλη μπορεί να μεταφέρει αυτή τη λεπτή, σταδιακή διαδικασία της απώλειας. Ο πηλός, ως υλικό που διαμορφώνεται, μεταβάλλεται, σκληραίνει, ρηγματώνεται και τελικά αποτυπώνει το ίχνος του χρόνου, αποτελεί για εμένα το ιδανικό μέσο για να αποδοθεί η σταδιακή αποδόμηση της μνήμης. Ο πηλός θυμάται κάθε άγγιγμα, κάθε πίεση του χεριού, κάθε επαναδιαμόρφωση: η ύλη λειτουργεί ως φορέας βιώματος. Η κεραμική ύλη αντιμετωπίζεται εδώ ως ανάλογο της ανθρώπινης ψυχικής και γνωστικής συνοχής. Όπως η μνήμη συγκρατεί και επεξεργάζεται πολλαπλά στρώματα εμπειριών, έτσι και ο πηλός διαμορφώνεται μέσα από διαδοχικά στάδια επεξεργασίας και καύσης. Οι ρωγμές, οι αλλοιώσεις της επιφάνειας και οι ανομοιομορφίες δεν αποτελούν τεχνικά «λάθη», αλλά σημεία νοήματος: συμβολίζουν τη σταδιακή διάβρωση της νοητικής συνέχειας και την προσπάθεια της μορφής να παραμείνει αναγνωρίσιμη παρά τη φθορά. Η άνοια προσεγγίζεται, λοιπόν, όχι απλώς ως παθολογία, αλλά ως κατάσταση ύπαρξης: ένα ρήγμα ανάμεσα στο παρόν και το παρελθόν, όπου η ταυτότητα παραμένει παρούσα, αλλά μεταβαλλόμενη. Η κεραμική επιτρέπει η μεταβολή αυτή να γίνει ορατή και απτή — η ύλη γίνεται τόπος μνήμης, και η μορφή γίνεται ίχνος ανθρώπινης απουσίας και επιμονής ταυτόχρονα..

Υλικά και Τεχνικές

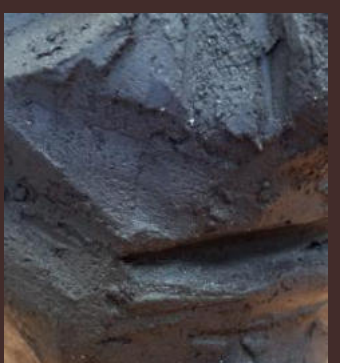
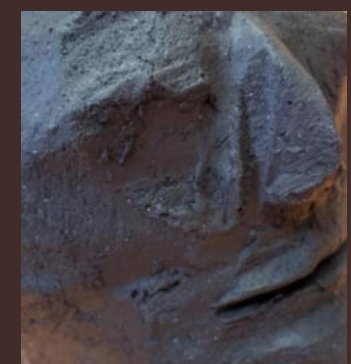
Για την κατασκευή των μορφών χρησιμοποιήθηκε πηλός υψηλής θερμοκρασίας, επιλεγμένος για την αντοχή του κατά την όπτηση και για το φυσικό, σκούρο χρώμα του, το οποίο ενισχύει την αίσθηση βαρύτητας και εσωστρέφειας που συνδέεται με το θέμα της άνοιας. Παράλληλα, χρησιμοποιήθηκε λευκός πηλός χαμηλής θερμοκρασίας, χρωματισμένος με πυροχρώματα. Σε υψηλές θερμοκρασίες ο λευκός αυτός πηλός τείνει να λιώνει και να παραμορφώνεται· αυτή η ελεγχόμενη «κατάρρευση» αξιοποιήθηκε δημιουργικά, καθώς παραπέμπει στη σταδιακή απώλεια σταθερότητας και συνοχής της μνήμης. Οι μορφές διαμορφώθηκαν στο στάδιο του πλαστικού πηλού, όπου εφαρμόστηκαν πιέσεις, χαράξεις και αλλοιώσεις που αποτυπώνονται στη δομή και εκφράζουν τη σταδιακή φθορά και την προσπάθεια διατήρησης της ταυτότητας. Στην επιφάνεια των κεφαλιών εφαρμόστηκαν δύο είδη υλικών: λευκός πηλός χαμηλής θερμοκρασίας με πυροχρώματα και Gloopy glazes, στα οποία σε ορισμένα σημεία εφαρμόστηκαν επιπλέον special effect glazes για ενίσχυση των χρωματικών αντιδράσεων. Τα Gloopy δημιουργούν παχιές, ρευστές και ανομοιόμορφες επιφάνειες, με «λιωσίματα» και σταξίματα που ενισχύουν την αίσθηση μεταβολής και αστάθειας. Και στα δύο υλικά χρησιμοποιήθηκαν τόσο σκούρες όσο και φωτεινές αποχρώσεις. Οι φωτεινές τονίστηκαν συνειδητά, καθώς λειτουργούν ως συμβολισμός των στιγμών διαύγειας — των μικρών, στιγμιαίων επανεμφάνσεων της μνήμης μέσα στην πορεία της απώλειας. Το αποτέλεσμα των υλικών εξαρτάται από τη χημική σύσταση του υαλώματος ή του χρωματισμένου πηλού, το πάχος εφαρμογής, τη θερμοκρασία και τη διάρκεια της όπτησης. Ακόμη και μικρές διαφοροποιήσεις σε αυτούς τους παράγοντες οδηγούν σε διαφορετικές χρωματικές και μορφολογικές αντιδράσεις. Αυτή η μεταβλητότητα αξιοποιήθηκε συνειδητά, καθώς συνδέεται με την αστάθεια της μνήμης και το πέρασμα από τη διαύγεια στην απώλεια. Η διαδικασία εξελίχθηκε μέσα από επαναλαμβανόμενες δοκιμές πηλών, πυροχρωμάτων και Gloopy glazes, με συνεχή παρατήρηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, μέχρι να επιλεγούν οι μορφές που αποδίδουν με μεγαλύτερη σαφήνεια το νοηματικό περιεχόμενο του έργου. Έτσι, το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι μόνο προϊόν τεχνικής διαδικασίας, αλλά προκύπτει από τη συνδυαστική διερεύνηση υλικών και νοήματος· η ύλη λειτουργεί ως φορέας μνήμης και η μορφή αποτυπώνει τη σταδιακή μεταβολή της ταυτότητας.

Κανόνες Υγείας και Ασφάλειας

Καθ' όλη τη διάρκεια της δημιουργικής διαδικασίας τηρήθηκαν οι βασικοί κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στο εργαστήριο. Κατά την παρασκευή των υαλωμάτων και την ανάμιξη χημικών σκονών, χρησιμοποιήθηκαν μάσκα και γάντια, ώστε να αποφευχθεί η εισπνοή λεπτών σωματιδίων και η άμεση επαφή με το δέρμα. Ο χώρος εργασίας παρέμεινε καλά αεριζόμενος, ενώ κατά το στάδιο του ψησίματος εφαρμόστηκε προσεκτικός χειρισμός του καμινιού.

Περιγραφή του Έργου – Ερμηνευτική Προσέγγιση

Το έργο αποτελείται από μια σειρά κεραμικών κεφαλιών. Κάθε κεφάλι παρουσιάζει ρωγμές, παραμορφώσεις ή ίχνη φθοράς, στοιχεία που υποδηλώνουν την απώλεια συνοχής της ταυτότητας. Το κεφάλι επιλέχθηκε ως κεντρικό μορφολογικό στοιχείο, καθώς αποτελεί το σημείο αναγνώρισης του ανθρώπου· όταν αλλοιώνεται, διαταράσσεται η αίσθηση του « ποιος είμαι ». Οι φθορές στα επιμέρους χαρακτηριστικά παραπέμπουν στις αλλαγές που επιφέρει η άνοια στις αισθήσεις και στη γνωστική λειτουργία. Σε ορισμένα κεφάλια τα μάτια αποδίδονται κενά, υποδηλώνοντας δυσκολία αναγνώρισης προσώπων και καταστάσεων· σε άλλα παραμένουν εμφανή, θυμίζοντας στιγμές διαύγειας και σύνδεσης με τον κόσμο. Τα αυτιά παραμορφώνονται, συμβολίζοντας την αλλοίωση της αντίληψης του ήχου. Το στόμα αποδίδεται ατελές ή σβησμένο, εκφράζοντας την απώλεια λόγου και προφορικής έκφρασης. Η μύτη σχετίζεται με την απώλεια της οσφρητικής μνήμης, ενώ η συνολική δομή του κρανίου παραπέμπει στη φθορά της σκέψης, της συμπεριφοράς και της συναισθηματικής συνέχειας. Μέσα από τις ρωγμές, τα σπασίματα και την παραμόρφωση αποδίδεται η σταδιακή αποδόμηση της προσωπικής ταυτότητας, αλλά και η προσπάθεια διατήρησης ενός υπολειμματικού “εαυτού”. Με αυτόν τον τρόπο, η μορφή αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο η άνοια επηρεάζει τη μνήμη, την παρουσία του ανθρώπου και τη σχέση του με τον κόσμο.

Απόδοση Αξίας και Προώθηση του Έργου

Η απόδοση της αξίας βασίστηκε : στον χρόνο εργασίας και την πολυπλοκότητα της κατασκευής, στο κόστος των υλικών (πηλός, υψηλής και χαμηλής θερμοκρασίας, πυροχρώματα, χημικές σκόνες, όπτηση), και στην καλλιτεχνική επεξεργασία και μοναδικότητα κάθε αντικειμένου. Η κοστολόγηση λαμβάνει υπόψη όχι μόνο την υλική δαπάνη, αλλά και τη συμβολική, καλλιτεχνική αξία που ενσωματώνεται στο έργο. Η προώθηση του έργου θα μπορούσε να γίνει μέσα από εκθέσεις σύγχρονης κεραμικής, γκαλερί και επιλεγμένες διαδικτυακές πλατφόρμες, όπου το κοινό έχει ενδιαφέρον για έργα με κοινωνικό και εννοιολογικό περιεχόμενο. Το έργο απευθύνεται σε φιλότεχνους που αναζητούν αντικείμενα με ιστορία, αφήγηση και δυνατότητα προσωπικής ερμηνείας. Με αυτό τον τρόπο, το έργο διατηρεί την καλλιτεχνική του αυτονομία, ενώ παράλληλα αποκτά μια δεύτερη ζωή μέσα από την παρουσία του σε έναν ιδιωτικό χώρο, συνεχίζοντας να επικοινωνεί το μήνυμά του σε διαφορετικά περιβάλλοντα.